

střediska včetně ochrany přírody. Seděli namačkáni i v místnůstkách, kde bylo okno pouze do světlíku bez možnosti větrání. V jediné větší místnosti nás pracovalo i sedm. Přitom za mnohými z nás chodili lidé z venku, stavebníci a projektanti, kteří se potřebovali dohodnout na postupu prací, k tomu jsme v obrovském ruchu ještě telefonovali jeden přes druhého. Příšerná situace! Dalo by se tedy i říct, že „kradení času“ na dokumentaci památek v terénu, o němž jsem hovořil, pro nás z tohoto úhlu pohledu bylo odpočinkem. Vzpomínám, jak jsme s Bohuslavem Mičánem vyjížděli na motocyklu. Obcházení památek na čerstvém vzduchu bez dosahu neustálé kontroly nám vyhovovalo. Fotografoval jsem sovětským aparátem Ljubitel, což byla dvouoká zrcadlovka, jejíž čočky se při ostření pohybovaly pomocí ozubených koleček vně aparátu. Stál tehdy asi 200 korun, na nic lepšího jsme neměli nárok, měl však kupodivu velice dobrou optiku. Dostat se za hranice pracoviště hlídанého ve vrátnici „lampasáky“ znamenalo úlevu a kousek svobody.



Obr. 12, 13 a 14. Třeboň, Mokrý luka za městem, seníky č. 50, 12 a 22, v průběhu dokumentace zachycen památkář Bohuslav Mičán, zdroj: NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, foto: Aleš Krejčů, 1975

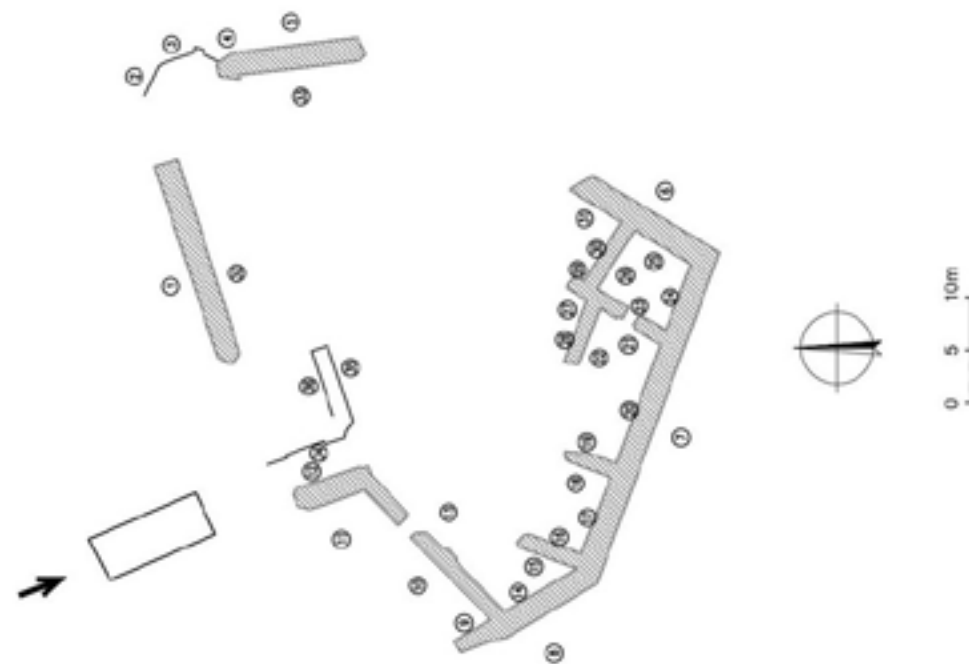
Obnovy a restaurování

Konzervace zříceniny Karlova Hrádku u Purkarce

Václav Hájek

Předáním staveniště byla dne 12. dubna 2019 fyzicky zahájena první etapa celkové konzervace a statického zajištění zdiva zříceniny hradu Karlův Hrádek u Purkarce (obec Hluboká nad Vltavou na Českobudějovicku, historicky Karlshaus). Dosavadní odborná literatura předpokládá výstavbu hradu v jeho torzálně dochované podobě mezi lety 1352–1357, s ohledem na dobové události snad ještě přesněji mezi lety 1356–1357. Dispoziční řešení i způsob výstavby (včetně použitého materiálu) nasvědčují tomu, že se nemělo jednat o stavbu se zvláštním obranným účelem, ale spíše o příležitostné sídlo panovníka či správní centrum okolních královských držav (v souvislosti s nedalekou vsí Purkarec). Ve spojitosti se svou prvotní (?) správní funkcí byl hrad zmiňován ještě k roku 1370. O sedm let později (již v držení Karlova syna Václava IV.) již s největší pravděpodobností úlohu správního centra neplnil a patrně byl opuštěn.¹

Započetí konzervačních zásahů předcházely několik měsíců trvající proces projektové přípravy. Prvotní snahy o zahájení této rozsáhlé a z odborného hlediska velmi náročné



Obr. 1. Karlův Hrádek u Purkarce, pracovní schéma s označením jednotlivých úseků zdiva, stav v říjnu 2018, zdroj: Ateliér Heritas, s. r. o.

akce však sahají hlouběji do minulosti. Původní projektová dokumentace konzervace a zajištění zříceniny hradu² byla předložena se žádostí o vydání závazného stanoviska Magistrátu města České Budějovice již 12. března 2014, přičemž 6. května 2014 bylo vydáno příslušné závazné stanovisko a 8. srpna 2014 i souhlas s provedením ohlášeného stavebního záměru.

V souvislosti se změnou vlastníka nemovitosti (převod práva hospodaření s majetkem státu ze subjektu Lesy České republiky, s. p., na město Hluboká nad Vltavou) došlo ke zdržení dalšího postupu záměru plánovaných prací až do první poloviny roku 2018. S ohledem na několikaleté pozastavení prací bylo ze strany Národního památkového ústavu doporučeno otevřít diskusi o možné revizi dosavadního záměru na základě aktuálního stavu poznání objektu i jeho technického stavu. Mohlo tehdy sice zcela legitimně dojít k zahájení realizace na základě doposud vydaných stanovisek a rozhodnutí, díky dobré vůli a osvědčenému přístupu nového vlastníka, který preferoval postup v souladu s potřebami objektu, však přece jen došlo k aktualizaci dosavadního záměru. Kromě změny rozsahu nutné stabilizace a konzervace zdiva (vlivem postupující degradace v průběhu uplynulých čtyř let) došlo též k dílčímu přehodnocení původního přístupu k nejproblematictějšími partiím zdiva (zejména koruna zdiva, lomové plochy, otvory, kaverny a převisy).

Nejvýznamnější se tato revize v praxi projevila v plánovaném rozsahu nově doplňovaného zdiva. Dle původního návrhu se v případě korun počítalo s nadezdívkou až tří nově doplněných řad kamenů, která měla jednak chránit původní dochované zdivo a jednak představovat jakousi „obětovanou“ vrstvu pro další postupující degradaci. Dále se předpokládalo rozsáhlejší dozdivání v místech, kde byla existence zdiva v minulosti prokazatelně doložitelná (např. parapetní partie okenních otvorů). S ohledem na podstatu této památky (jedinečný příklad daného typu hradní architektury 14. století na území České republiky a přímá spojitost s osobou Karla IV.) bylo nově rozhodnuto o čistě konzervačním a takřka pietním přístupu. V tomto smyslu je jakékoliv doplňování zdiva přípustné pouze v místech, kde ze statických důvodů jeho absence představuje vážné riziko jak pro návštěvníky areálu, tak pro další možné nevratné destrukce většího rozsahu. To se týká především statického zajištění převisů a stabilizace kaveren, záklenků, rozpadajících se okenních parapetů a samovolně vzniklých otvorů ve zdivu. Nestabilní koruna zdiva pak má být nově v rámci přezdění (v nezbytném rozsahu – dle stavu vyplavené a degradované malty) navracena prakticky do současného stavu. Jako stavební materiál má být primárně používán kámen, který je v případě přezdívání (doplňování malty) navrácen na své původní místo. V případě nutného doplnění ze statických důvodů má být (pod dohledem archeologa) vybírán kámen z místní sutě. V případě nedostatku vhodného stavebního materiálu z tohoto primárního zdroje je možné zvolit doplňkový zdroj odpovídajícího stavebního kamene z místních či blízkých zdrojů.

Samotnému zahájení konzervačních a stabilizačních prací předcházelo vyčištění areálu od náletových dřevin, podporujících destrukci zdiva, a zejména pak zbavení koruny zdiva veškeré invazivní zeleně, jejíž kořenový systém představuje nebezpečí jak v podobě rozrušování zdiva, tak přívodu vlhkosti do jeho jádra. Stabilizovaná koruna zdiva bude v závěrečné fázi opatřena drnovým krytem, tvořeným místními suchomilnými travami a další extenzivní zelení, která vytváří ochrannou (tlumicí) vrstvu absorbující srážkovou vodu. Drnový kryt chrání korunu zdiva před nárazovými klimatickými extrémy v podobě přívalových dešťů či náhlého vystavení vysokým teplotám z přímého slunečního působení, redukuje též zatékání cyklicky zmrzající vody z odtávajícího sněhu.

V souladu s výše naznačenými principy byla 20. prosince 2018 předložena nová projektová dokumentace, která reflektuje veškeré v současnosti uznávané zásady a postupy v péči o hradní zříceniny.³ Následně bylo 16. ledna 2019 vydáno příslušné závazné stanovisko. Ještě před koncem roku 2018 se v rámci samostatného řízení podařilo realizovat neinvazivní zajištění havarijního stavu zdiva v místě vstupní brány pomocí provizorní dřevěné konstrukce. První etapa prací, zahájená v dubnu 2019, probíhala na dvou na sobě nezávislých úsecích zdiva areálu (8, 9, 14, 31 a 6a) a dokončena byla v červenci téhož roku. Konzervační práce a statické zajištění zříceniny uspokojivě pokračovaly v jednotně nastaveném materiálovém i řemeslném standardu a za použití zvolených technologických postupů taktéž ve stavební sezóně roku 2020 (druhá etapa – úseky zdiva 2, 3, 4, 26 a 30) a 2021 (třetí etapa – úseky zdiva 22, 27, 28, 29, 25 a 6b). V rámci třetí etapy došlo zároveň k operativní změně návrhu zajištění převisu (dochované části okenního záklenku) v úseku zdiva 29 (respektive 27), s ohledem na aktuální stav a hrozící další



Obr. 2. Karlův Hrádek u Purkarce, provizorní zajištění havarijního stavu zdiva v místě vstupní brány, pohled od severu, foto: autor, 2019



Obr. 3. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 6a, 31, stav před zahájením konzervačních a zajišťovacích prací (I. etapa), foto: autor, 2019



Obr. 4. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 8, 9, stav před zahájením konzervačních a zajišťovacích prací (I. etapa), foto: autor, 2019

destrukci. V tomto smyslu byla tato partie – oproti původně zamýšlenému zajištění prostřednictvím ocelové kotvy či spony – stabilizována podezdívkou, která svým průběhem sleduje prokazatelně zaniklý stav. Rozsah doplňovaného zdiva byl však redukován na staticky nezbytné minimum a v kontextu navazujících konstrukcí působí jako zcela přirozený stupeň samovolné destrukce. V roce 2021 byla zároveň osazena nová konstrukce přístupové lávky. Na rok 2022 je (v rámci čtvrté etapy prací) předběžně naplánována konzervace a stabilizace dalších sedmi vybraných úseků zdiva.



Obr. 5. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 8, 9, stav po dokončení konzervačních a zajišťovacích prací (I. etapa), foto: autor, 2019



Obr. 6. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 6a, 31, stav po dokončení konzervačních a zajišťovacích prací (I. etapa), foto: autor, 2019

Postupující celková konzervace hradního areálu je doprovázena průběžným archeologickým výzkumem, který nejen samotné archeology neustále překvapuje novými zjištěními o lokálním osídlení, dějinách hradu i způsobu života v dobách jeho funkčního užívání. Archeologický výzkum, prováděný Archeologickým ústavem Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích pod vedením prof. Rudolfa Krajíce, významným způsobem posunuje úroveň poznání této lokality. Současné výzkumné archeologické práce zásadním způsobem aktualizují dosavadní poznání o dějinách hradu. Nové interpretace doposud nepředpokládaných zjištění mohou vést k závěrům, jejichž publikaci očekáváme s netrpělivým nadšením.

Mimo jiné i tyto skutečnosti sehrály zásadní roli v rozhodnutí o přístupu k udržovacím a zajišťovacím pracím a preferenci ryze konzervačního postupu. Na tuto nákladnou a po odborné stránce značně náročnou akci je každoročně kromě zdrojů vlastníka památky (rozpočtu Hluboké nad Vltavou) využíváno též finanční pomoci z dotačního programu *Kulturní dědictví – Nemovité kulturní památky* poskytovaného Jihočeským krajem, dotačního titulu *Havarijní program* poskytovaného Ministerstvem kultury České republiky a dalších dostupných zdrojů. Vlastník se (bohužel zatím neúspěšně) opakovaně uchází o zařazení do víceletého běhu dotačního *Programu zachrany architektonického dědictví* Ministerstva kultury České republiky.

Karlův Hrádek měl na rozdíl od mnoha jiných hradních zřícenin to štěstí, že unikl pozornosti programového trendu bezhlavé aplikace „zhoibných moderních technologií a materiálů“ (především na cementové a betonové bázi), praktikované v šedesátých až osmdesátých letech 20. století v rámci dobové obvyklého přístupu tzv. komplexní sanace historického zdiva.⁴ U mnoha objektů, které pozornosti tohoto dobového experimentu neunikly, se s jeho dalekosáhlými destruktivními následky bezradně potýkáme dodnes. Celkově pozitivní výsledek doposud realizovaných etap prací na Karlově Hrádku je výsledkem příkladné spolupráce a shody zástupců památkové péče, vlastníka, projektanta,



Obr. 7. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 27, 28, stav po dokončení konzervačních a zajišťovacích prací a zajištění převisu pozůstatku okenního záklenku (III. etapa), foto: autor, 2021



Obr. 8. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 27 (resp. 29), stav před zahájením konzervačních a zajišťovacích prací a zajištěním převisu pozůstatku okenního záklenku (III. etapa), foto: autor, 2021



Obr. 9. Karlův Hrádek u Purkarce, úsek stěny č. 25, stav po dokončení konzervačních a zajišťovacích prací (III. etapa), foto: autor, 2021

zhotovitele a dalších zainteresovaných účastníků, kteří s nadstandardním nasazením a osobním zaujetím směřují ke společnému cíli.



Obr. 10. Karlův Hrádek u Purkarce, archeologický výzkum, foto: autor, 2021

- 1 KOVÁŘ, Daniel, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011, s. 170–174.
- 2 NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna plánové dokumentace, PD 10373, *Karlův Hrádek u Purkarce, konzervace a zajištění zříceniny, I. etapa*, MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., České Budějovice, září 2013.
- 3 NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, specializovaná spisovna plánové dokumentace, PD 12382, *Karlův Hrádek, Purkarec – konzervace a zajištění zříceniny*, Ateliér Heritas, s. r. o., České Budějovice, říjen 2018.
- 4 Citovány formulace Josefa Štulce z metodické publikace SOKOL, Jan – DURDÍK, Tomáš – ŠTULC, Josef, *Ochrana, údržba a stavební úpravy zřícenin hradů*, příloha časopisu Zprávy památkové péče, Praha 1998, s. 6.

Obnova historické budovy školy ve Vimperku

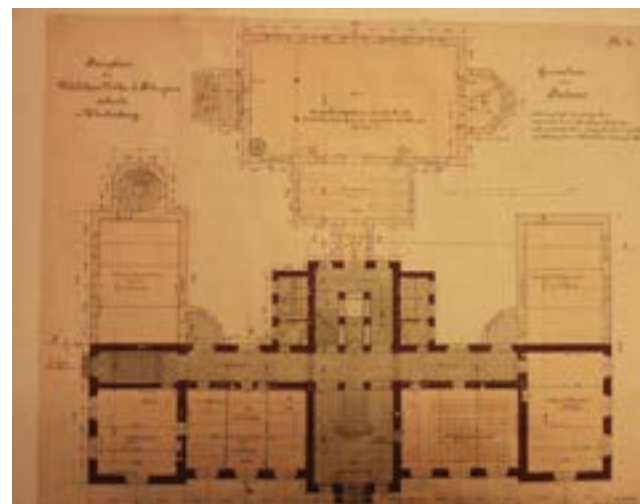
Petr Kotrba

Základem moderní památkové péče je úcta k historickému originálu. Zachování autentických materiálů, konstrukcí, prvků, úprav povrchů, dispozice či urbanistického konceptu je jejím primárním úkolem. Přijmeme-li tento předpoklad, pak při hodnocení záměrů obnovy památek není možné formálně ani metodicky rozlišovat např. mezi zámek, kostelem, venkovskou usedlostí či budovou školy. Nemovité kulturní památky jsou evidovány v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. V současné době je v něm zachyceno více než 41000 objektů, z toho je 294 škol. Pro srovnání s objekty jiného charakteru lze uvést, že na území ČR je evidováno např. 1098 zámků, 670 hradů a zřícenin, 308 radnic či 231 klášterů.

V roce 2018 byla ukončena obnova budovy základní školy ve Vimperku (Pražská čp. 167). Velkoryse koncipovaná budova je nemovitou kulturní památkou od roku 2008. Je situována na hranici vimperské městské památkové zóny a zůstává pohledově exponovanou dominantou městského parku v sousedství historického centra. Budova bývalé dívčí měšťanské školy byla postavena v letech 1897–1899 vimperským stavitelem Franzem Tickem dle návrhu významného českoněmeckého architekta a pedagoga na Vyšší průmyslové škole v Plzni Victora Schwerdtnera (1846–1926).¹ Jednalo se mimo jiné o autora



↑ Obr. 1. Vimperk, měšťanská dívčí škola, plán uliční fasády, Victor Schwerdtner, 1897, zdroj: SOKA Prachatice, Archiv města Vimperk, Dívčí měšťanská škola, školní kronika 1896–1915, příloha



← Obr. 2. Vimperk, měšťanská dívčí škola, půdorys přízemí, Victor Schwerdtner, 1897, zdroj: SOKA Prachatice, Archiv města Vimperk, Dívčí měšťanská škola, školní kronika 1896–1915, příloha

budovy Městského (dnes Jihočeského) muzea v Českých Budějovicích, luteránského evangelického kostela tamtéž či obecné školy v Nové Bystřici.² Z císařského otisku mapy stabilního katastru z roku 1837 lze vyčíst, že prostor dnešního parku byl tehdy částí dále neurbanizované volné krajiny. Výstavbou budovy školy tak byl v daném prostoru položen